

degøres kort for modsætninger mellem Folketinget og ministeriet Estrup om indretningen.

Vagn Dybdahl

Kjeld Kayser og Poul Strømstad: Åbenrå 26. (Foreningen til gamle Bygningers Bevaring, Arkitektens forlag, 1970) 72 s.

Huset Åbenrå 26 fra midten af 1700-tallet følger det hævdvundne skema for beboelseshuse, som de formedes i tiden efter Københavns brand 1728. Ejendommen, hvor forhus og baghus – adskilt af gården – forbindes gennem et sidehus, er det sidste intakte eksempel fra det 18. århundrede på denne borgerhustype.

Suppleret med opstalter, sektioner og planer er publikationen, der knytter sig naturligt til »Ildebrandshuse«, en omhyggelig gennemgang af husets bygningshistorie. Bogens sidste del giver et lige så værdifuldt billede af beboerne, deres sammensætning og bohave. Forfatterne peger i dette afsnit bl. a. på den store lejerudskiftning og de trange boligforhold; i 1855 nåede beboerantallet således sit maximum med 119 personer, mens der til sammenligning i 1965 kun var 12 beboere i Åbenrå 26. Til begge afsnit i bogen er et meget vellykket fotografisk billedmateriale.

Lars Dybdahl

Knud Voss: Bygningskunst i Søllerød 1670–1970. (Historisk-topografisk Selskab for Søllerød Kommune, 1970) 192 s.

Forfatteren har udvalgt de behandlede monumenter med omhu for at skabe

et alsidigt billede af de forskellige stilarter og bygningsfunktioner, som er repræsenteret i Søllerøds bygninger. Teksten går punktvis frem i sin gennemgang, der dels er kronologisk, dels typologisk. Den fotografiske dokumentation, som omfangsmæssigt udgør den største part, ligger på linie med teksten, idet der kun er ganske få næroptagelser af bygningsudsnit svarende til de manglende tilbuds-gående analyser af de enkelte bygninger.

Bogen, der lægger meget vægt på den ydre fremtoning, må opfattes som en kortfattet præsentation og bør være en indledning til et større arbejde, der foruden den stilistiske klassifikation eksempelvis også må undersøge, hvorledes arkitekturen har fungeret som beboelse, og hvordan socialstrukturen har udviklet sig i det behandlede område. Ad denne vej vil der komme en sammenhæng bygningerne imellem; den er svær at komme ind til i det foreliggende arbejde, hvor et kort over den udvalgte arkitekturs geografiske placering ville have været et værdifuldt tillæg.

Lars Dybdahl

Olaf Olsen: I Jacob Madsens fodspor. Biskop C. T. Engelstof's fynske kirkebeskrivelser. (Odense Universitetsforlag, 1970) 60 s.

I 1853 udsendtes Jacob Madsens visitatsbog, hvor forfatteren, der var Fyns biskop fra 1588 til 1606, bl. a. fortæller om øens kirkebygninger og opregner det vigtigste inventar. Samme år påbegyndte C. T. Engelstoft sit arbejde »Kirkerne i Fyens Stift«, en visitatsbog ment som et tillæg til og uddybning af Jacob Madsens kirkebeskrivelser. Dr. Olaf Olsen giver

i sin bog en redegørelse for manuskriptets mangesidede indhold og drøfter dets betydning som historisk og topografisk kilde. Engelstofts arbejde, der stod på til 1886, var under stadig korrektion og kvalitetsmæssig udvikling; fra at være rent deskriptivt med upræcise og søgende formuleringer når Engelstoft, biskop på Fyn fra 1852 til sin død 1889, frem til et sikrere fagsprog samtidig med forsøg på bygningshistorien for den enkelte kirke, der ofte forsøges at placeres i forhold til de øvrige.

C. T. Engelstoft har givetvis ikke selv tænkt at udgive det i sproglig henseende ikke gennemarbejdede manuskript; men kan udmærket have regnet med en senere trykning. Skriftet er væsentligt for den fynske kirkehistorie, men rummer mange svagheder; disse fremkommer til dels ved biskoppens manglende kendskab til den mest simple katolske ikonografi. Dr. Olaf Olsens kritiske arbejde giver et afrundet indtryk af Engelstofts visitatsbog, der, som det siges til afslutning, sikkert aldrig vil blive trykt i sin helhed. Netop derfor kunne man ønske flere eksempler på biskoppens beskrivelser og ræsonnementer end de få, der er gengivet her.

Lars Dybdahl

Paul G. Ørberg og Ejnar Jakobsen: En by ved havet. Sæby Købstads historie. 1-II. (Sæby kommune, 1970). 224 s., 158 s.

Ejnar Jakobsen: Sæby under Besættelsen 1940-45 (Henriksens boghandel, Sæby, 1970). 55 s.

Den solidt og nydeligt indbundne tobinds købstadshistorie er forsynet med en mængde velvalgte illustrationer, hvoraf nogle få er i farve. Begge bind rummer registre og noteappa-

rater, men savner oversigter over det anvendte materiale.

Første bind er skrevet af arkivar Ørberg, Viborg, som i en lang række velskrevne kapitler har skildret alle tænkelige facetter af den lille bys liv ca. 1470-1837. Forfatterens evne til at fremdrage og udnytte et rigt og forskelligartet materiale – hovedsagelig arkivalsk – og til at vurdere resultaterne og sætte dem ind i rette rigshistoriske sammenhæng demonstreres tydeligt.

I adskillige afsnit viser arkivar Ørberg den nære forbindelse mellem havneforholdene og fremgang og tilbagegang for byen. Afsnittene om byens grundlæggelse er et godt eksempel herpå. På grundlag af et yderst sparsomt skriftligt og ikke-skriftligt materiale argumenteres der overbevisende for, at grundlæggelsen udsprang af Børglumbiskoppens ønske om på eget område (han ejede Sæbygård) at have en ladeplads for sine skibe. Det var biskoppen, som ca. 1470 fik oprettet Karmelitterklosteret, og som i 1524 fik udvirket købstadprivilegier.

Af de mange kapitler kan i øvrigt fremhæves: »og har du penge, så kan du få« (s. 101-05) redegør med udgangspunkt i et købmandsskifte fra 1704 for svælget mellem rig og fattig og for byens økonomiske afhængighed af Ålborg. En enkelt slægts økonomiske og administrative beherskelse af byen i det 18. århundredes første halvdel er bl. a. emnet for »al lovlig øvrighed« (s. 117-24). I kapitlet om Vrensteddegnen Martin Dietz (s. 183-93) afdækkes underklassens latente utilfredshed.

Indvendingerne mod Ørbergs bog er uvæsentlige; den vil være god at konsultere for fremtidige købstadshistorikere.

Redaktør Ejnar Jakobsen, Sæby, fremstiller i bind 2 byens historie